

'Niemand verdient er wat aan, behalve de boer'

KringloopWijzer slaat aan

KringloopWijzer is de kinderschoenen ontgroeid. De sector heeft het instrument omarmd als een manier om de melkveehouderij te kunnen blijven ontwikkelen binnen gestelde milieu-randvoorwaarden. Daarvoor zal de KringloopWijzer wel moeten worden verankerd in de Mestwet. Overigens: met het invullen van een KringloopWijzer ben je nog geen kringloopboer.

Kun je kringloopkoeien fokken?

Een onderwerp dat in deze serie Kringlooplandbouw nog niet echt aan de orde is gekomen, en waar Boerenverstand wel regelmatig vragen over krijgt, is de fokkerij. Wat voor soort koeien past het best in de kringlooplandbouw? Iemand die al dertig jaar bezig is met kringlooplandbouw, is Theo Spruit uit Zegveld (UT). „Ja, wat voor soort koeien heb je nodig? Ik denk zelf vooral: echte graaskoeien. Die goed ruwvoer kunnen vreten en die graag willen weiden. Daar zou je op moeten selecteren. Maar je wilt ook het vet en eiwit erbij houden.”

Spruit fokt al tientallen jaren op gehalten en dan vooral op het eiwit. Zijn koeien – een bont allegaartje van Fries-Hollands, Blaarkop, Holstein en Fleckvieh – geven gemiddeld over het hele jaar 5,10 procent vet en 4 procent eiwit. En dat op een rantsoen van gras, gras en nog eens gras. Ze lopen zo lang mogelijk in het Veenweidegras; dit jaar weidt Spruit zeker negen maanden. Dat mede dankzij de zogeheten onderwaterdrainage waarmee hij de waterstand in de veenpercelen kan sturen. „Aan graslandvernieuwing doe ik niet; wel aan zo mooi mogelijk weiden”, zegt hij. Naast het weidegras krijgen ze bietenpulp. In de winter vreten de 70 koeien vooral graskuil, aangevuld met bierbostel en bietenpulp. Verder krijgen ze zomer en winter pulpbrok voor het voerhek en maïsbrok in de melkstal.

Gemiddeld produceert Spruit zo 8.000 liter melk per koe. „Als ik meer krachtvoer zou geven, zou ik er wel meer uit kunnen halen”, zegt de Zegvelder. „Een productie van 10.000, 11.000 liter melk met een grote Holstein-koe spreekt wel meer tot de verbeelding, maar je hebt er ook meer kosten aan. Ik streef naar dikke melk met zo min mogelijk veeartskosten. Goed hooi, dat is onze dierenarts.” Het ureumgetal ligt het hele jaar door zo rond de 16 à 17, vertelt hij.

Spruit geniet ontzettend van weiden. De koeien gaan liefst vanaf eind februari tot begin december naar buiten. Als de bodem de

Copyright foto

volledige veestapel niet helemaal toelaat, weidt hij gewoon een deel van de koeien. „Sommige boeren hebben een hekel aan weiden, dat gepruts met een draadje zus en een hekje zo. Ik hou juist van dat geklooi. Ben echt een veehoeder.” Koeien moeten het weiden wel leren. Het werkt het best met vee dat van jongsaf met weiden is opgevoed, is Spruits ervaring. „Sommige koeien houden ook meer van weiden dan andere. Echte graaskoeien zijn de types die 's avonds na het melken weer naar buiten willen en nog uren gaan grazen.” Echte graaskoeien zijn ook niet kieskeurig, weet hij. „Die vreten zelfs mestbossen op.”

Of je daadwerkelijk kunt fokken op de eigenschap 'graaskoe' vindt Spruit lastig te zeggen. „Ik denk dat je ze makkelijker kunt maken dan fokken”, zegt hij. Koeien van jongsaf als graaskoe opvoeden dus. „En zorgen voor uitmuntend gras.” Feit is wel dat hij al heel lang eigen stieren gebruikt (naast KI-sperma) en dat hij op die manier dus werkt met genetisch materiaal dat zich binnen zijn bedrijfssysteem heeft bewezen.

De KringloopWijzer krijgt als boekhoudstelsel voor de mineralenkringloop steeds meer vaste voet aan de grond. Begin december ondertekenden vier partijen – LTO Nederland, de Nederlandse zuivelverwerkers (NZO), de diervoederindustrie (Nevedi) en de agrarische accountants en belastingadviseurs verenigd in de VLB – een belangrijke overeenkomst. Kern: met behulp van de KringloopWijzer sturen op een betere mineralenefficiëntie en het optimaal benutten van de mestplaatsingsruimte. LTO Nederland en de NZO zien dit als een belangrijke stap voor de melkveehouderij: het biedt mogelijkheden voor bedrijven om zich te blijven ontwikkelen, binnen de milieuraandvoorwaarden.

LTO en NZO willen dat de KringloopWijzer vanaf 1 januari 2015 wordt opgenomen in de kwaliteitssystemen en/of duurzaamheidssystemen van de zuivelondernemingen. Het invullen van de KringloopWijzer willen ze verplichten voor alle melkveebedrijven met een fosfaatoverschot. Concreet wordt er dus van heel veel melkveehouders verwacht dat ze over iets meer dan een jaar gebruik gaan maken van de KringloopWijzer. Bij melkveebedrijven die de KringloopWijzer niet gebruiken, zal het gebruik ervan worden gestimuleerd, zo hebben de vier partijen afgesproken.

Eind 2014 moet een centrale database operationeel zijn waarin de gegevens van de KringloopWijzer worden vastgelegd

voor onder meer bedrijfsvergelijking, verantwoording/borging en monitoring.

Duurzame toekomst

LTO en de zuivelorganisatie hopen met de invoering van de KringloopWijzer een duurzame toekomst voor de sector te waarborgen. „De zuivel- en melkveesector leveren een flinke bijdrage aan de Nederlandse economie. De sector biedt 44.000 voltijdsbanen en heeft een exportwaarde van meer dan 5 miljard euro. De sector kan en wil zich verder blijven ontwikkelen zolang het binnen de door de rijksoverheid gestelde milieuraandvoorwaarden blijft”, aldus LTO Nederland.

Oftewel: het gaat dus uiteindelijk om de grootte van het mineralenoverschot op bedrijfsniveau. Als je met de KringloopWijzer bijvoorbeeld kunt aantonen dat het aanwenden van meer (organische) mest (dankzij de hogere gerealiseerde opbrengsten) niet leidt tot grotere mineralenoverschotten, dan moet dat mogen, is het idee.

„Uiteindelijk is het de bedoeling van dit convenant tussen de vier partijen dat de KringloopWijzer wordt verankerd in de Mestwet”, licht Frank Verhoeven toe. Hij is eigenaar van adviesbureau Boerenverstand. „Staatssecretaris Dijkema heeft tegen de sector gezegd: het mestprobleem is jullie probleem, los het op. De sector is nu met dit convenant gekomen en wil de KringloopWijzer gebruiken om aan te tonen hoe groot, of

liever: hoe klein, de mineralenoverschotten zijn. Nu is Den Haag weer aan zet om dit instrument daadwerkelijk in te bedden in de Mestwet”, legt hij uit.

De overheid wil echter niet te hard van stapel lopen. Men wil ook verzekerd zijn van een goede borging van de cijfers, om fraude te voorkomen.

Bovengronds uitrijden

Met de KringloopWijzer streven de betrokken partijen dus naar een beleid dat zich richt op de doelen in plaats van de middelen (zoals diernormen). Onder het motto: laat de boer zelf uitzoeken hoe hij het doet, zolang het maar efficiënt is. Melkveehouders die dat al meer dan 15 jaar bepleiten, zijn de boeren die bovengronds mest willen uitrijden. Zou ook dat nu dichterbij komen?

Volgens Verhoeven gaat de sector/LTO Nederland daar niet voor lobbyen, omdat het in Den Haag uiterst gevoelig ligt. Hij begrijpt dat ook wel. Niettemin denkt de adviseur dat bovengronds uitrijden in combinatie met water wel eens de sleutel kan zijn tot een veel hogere stikstof- en fosfaatbenutting en dus het beter sluiten van een kringloop. Een vorm van waterspray (duo/triple spray) zou daarom op zijn minst serieus genomen moeten worden, meent hij. Zeker nu uit eerste metingen blijkt dat de stikstof- en fosfaatbenutting van drijfmest bovengronds met water minstens gelijk of zelfs hoger is vergeleken met zodebemesten. ►

Eerste boeren beloond

Zoals eerder in deze serie aangegeven is het zoeken naar voordelen voor kringloopboeren. De gemeente Midden-Delfland belooft als eerste in Nederland boeren die goed scoren in de KringloopWijzer. Dertig Delflandse melkveehouders komen in aanmerking voor een financiële vergoeding voor hun inspanningen. De gemeente maakt hiervoor gebruik van het lokale fonds Integrale Ontwikkeling Delft Schiedam (IODS). Afhankelijk van de resultaten kan de vergoeding oplopen tot een maximumbedrag van 3.500 euro op jaarbasis.

Ook met het Hoogheemraadschap van Delfland zijn gesprekken gaande om te komen tot een vergoeding (denk aan korting op de waterschapslasten) voor boeren die goed scoren op de KringloopWijzer.

De provincie Drenthe staat ook open voor het belonen van boeren die via de KringloopWijzer kunnen aantonen dat ze duurzaam werken. Die zouden wellicht makkelijker vergunningen kunnen krijgen voor uitbreiding. Echter, op dit moment heeft de provincie de beoordeling van

alle vergunningaanvragen een paar maanden opgeschort, totdat er meer duidelijk is over de effecten die eventuele bedrijfsuitbreidingen hebben in de Natura 2000-gebieden.

De KringloopWijzer is ook opgenomen in het vijfde actieplan van de nitraatrichtlijn. Dit plan heeft tot doel de kwaliteit van het grondwater te verbeteren. Een van deze actiepunten is dat er gestreefd wordt naar bedrijfsspecifieke evenwichtsbemesting op basis van de KringloopWijzer.

„We moeten alleen iets slims bedenken om het controleerbaar en dus handhaafbaar te maken.“

Scepsis

In de veehouderij is er voor de KringloopWijzer wel sprake van enige scepsis: 'wéér een boekhoudsysteem waar we verplicht aan moeten voldoen'. „Die kant willen we ook niet op, en zo moet je er ook niet naar kijken“, zegt Verhoeven. De kerngedachte van kringlooplandbouw is juist dat boeren zelf weer het stuur in handen krijgen, benadrukt hij. „Het draait om het optimaliseren van de systemen op je bedrijf. Welk voer heb ik nodig, hoe ga ik met mijn gras om, wanneer haksel ik de maïs, wanneer rijd ik mest uit? Kringlooplandbouw is vooral: terug naar de basis. Kijk naar je productiesystemen, naar je eigen grond en koeien en zorg dat je die optimaliseert.“ En een optimale kringloop betekent automatisch zo min mogelijk verliezen naar het milieu.

Eigen lijn trekken

Bedrijfsadviseurs staan al in de startblokken om de KringloopWijzer in te bouwen in hun adviesprogramma's, aldus Verhoeven. Maar eigenlijk is dat niet de insteek van Boerenverstand. „De KringloopWijzer is primair bedoeld voor de boer zelf, om meer regie te krijgen over zijn eigen bedrijf“, zegt hij. „Dat mensen hun eigen lijn gaan trekken, los van alle adviezen.“ Blijkt bijvoorbeeld dat je elk jaar te snel gras in de kuil hebt, dan kun je dat aan de achterkant gaan corrigeren via het krachtvoer. Maar misschien moet je juist naar de voorkant

kijken, naar de voederwinning, en besluiten de kneuzer op de maaier achterwege te laten, geeft hij als voorbeeld. Dat spaart geld uit voor krachtvoer én aan de mechanisatiekant. Zo kun je ook spelen met het moment van maïshakselen: hoe verder afgerijpt, hoe bestendiger het zetmeel. Verhoeven: „Je kunt wel alles aankopen, maar je kunt ook anders gaan kijken: wat heb ik nodig? Heb je een onbestendige, suikerrijke voorjaarskuil, dan moet je bijvoorbeeld de maïs later hakselen.“ Een andere tip: als je met de huidige goede melkprijs geld over hebt, investeer dan in zaken waardoor je als boer onafhankelijker

wordt. „Kies bijvoorbeeld voor een extra voersilo voor veevoergrondstoffen, zodat je nog meer zelf kunt sturen in je rantsoen.“ En verbeter eens de benutting van je eigen grasland door door te zaaien, storende lagen op te heffen en een balenpers te kopen zodat je dat dure voer van eigen land ook beter kunt conserveren. Kortom, met de KringloopWijzer moeten boeren 'eigenwijzer worden en geld gaan verdienen', aldus Verhoeven. „Dat is ook het mooie van kringlooplandbouw: niemand in de periferie verdient er iets aan, behalve de boer zelf.“ ■

Copyright foto

Copyright foto

Serie over kringlooplandbouw

Zo'n 350 Nederlandse melkveehouders zijn al vele jaren bezig met kringlooplandbouw in werk- en studiegroepen, aangestuurd door agrarisch adviesbureau Boerenverstand en Dirksen Management Support. Dat heeft inmiddels een schat aan data en praktische ervaring opgeleverd. Boerenverstand wil die kennis graag overdragen. Daarom publiceert Melkvee dit jaar een serie artikelen waarin telkens een ander aspect van de kringloop(landbouw) bij de kop wordt gepakt. In dit nummer de laatste aflevering: de KringloopWijzer.